

Werk

Titel: Extrat d'igl Contrat-Social de J. J. Rousseau

Ort: Erlangen

Jahr: 1916

PURL: https://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?345572629_0035|log28

Kontakt/Contact

[Digizeitschriften e.V.](#)
SUB Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen

✉ info@digizeitschriften.de

- 1750 Jacobus Mareischen.
- 1752 Lucius Placidus de Peterelli.
- 1754 Lucius Albertini.
- 1756 Melchior de Dual.
- 1758 Stephanus Antonius Sonder.
- 1760 Joaões Georgius Vasescha.
- 1762 Jacobus Battaglia.
- 1764 Casparus Ananias Melcher.
- 1766 Mathias de Capetter.
- 1768 Joaões Baptista Spinatsch.
- 1770 Theodosius Scarpatet ab U.
- 1772 Mathias de Capetter.
- 1774 Joaões Dosch.
- 1776 Remigius Scarpatet ab U.
- 1780 Joaões Dosch.
- 1782 Carolus Joaões Georgius Colla.
- 1784 Joaões Vasescha.
- 1786 Theodosius Scarpatet ab U. juv:
- 1788 Petrus Jacobus Marmels.
- 1790 Jacobus Battaglia.
- 1792 Joaões Antonius Battaglia.
- 1794 Lucius Frisch.
- 1796 Joaões Mathias Dosch.
- 1797 Conradus Dosch.
- 1798 Joaões de Capetter.
- 1800 Casparus Maria Plaz.

EXTRAT D'IGL CONTRAT — SOCIAL DE J. J. ROUSSEAU.

Extrat d'igl Contrat — Social de J. J. Roufseau, nua ch'el trata d'igl prencepa d'igl Dretg politic, agl qual fuonda la Traductiun d'igl Startet d'igl ludeval Cumeagn de Surfefs.

(Nach Zeitschrift für romanische Philologie VI. Band, 2./3. Heft, S. 291—304:
C. Decurtins, Ein südrsettisches Weistum.)

Mintga individuo, senza dubitanga, ho duas obligaziuns de satisfacer, vivend enten la societad politica. Ina de se instrueir de las obligaziuns tge ho mintga individuo per puder la satisfacer: pertge l'enconaschienscha de l'obligaziun e necessaria per puder la satisfacer. L'otra de veiver betg angal per sesez, sonder per la societad, alla quala mintgin ha consacro tot sesez, e ne giolda igl repos, e la siarezza, tge sot la garantia, e igl patrocinio de la societad. Perquegl va ja fatg quest Extract, e igl mes en nos

lungatg rumansch; betg angel per satisfar igl mias debet a la societad, sonder era per dar in enzena de prompta voluntad de satisfar las mias obligaziuns, tge ia va ad in Patrun particular, agl Fegl digl qual va ja destino questa lavure. Sche ia pudes contribueir, ear ang enten la pi pitschna part, tge ils hommans pudessen se liberar d'igls sias pregiudezas; tge quels, tge en destinos de rigiar e guvernar, augmentassen lur enconaschienscha, sin que gl tge els hon de prescreiver, e tge quels tge hon d'obedeir catasen noof plascheir dad'obedeir, e tge tots enseman vessau noofs muteifs, novas raschuus de satisfar con fedeltat las sias obligaziuns, e d'amar lur patria e las sias leschas, sche se giudichesa ia igl pli ventireival trangtar igls mortals. Ligié, et examiné, e quegl tge vus catez gist, e raschonevel execute; e carte dantantg, tge ia va scretg con la pli sontga, e sincera intenziun, con la quala va ia ear l'hoñur dad'eassar sainza interruptiun. In sincer et obedeval Servitur.

Nus lein enquirir, sche aint igl urden civil possa eassar ina regla de ligitima, e süra administratiun, pigliend igls homans tals ch'els en, et las leschas talas, ch'ellas pon eassar: nus lein enprovar d'unir adegna enten questa retscherca quegl tg'igl dretg permetta con quegl tg'igl entares prescreiva, sin a quegl tge la güstia, e l'utilitat ne vegnien betg separadas.

Igl homm (vi dir la spezia humana) é naschia liber, et é par tot aintan las cadagnias. Quel tge s'inmagescha d'eassar igl patrun d'igls otars n'é betg manc selaf tg'igls otars. Cho ella damai vegnida fatga questa midada? ja ignorel. Tge puo la render legitima? quegl va jeu speranza de puder rasponder. Sche nus ne consideressen che la forza, e igl effect tge suonda dad'ella, sche sches ja: Schi dei tge in pievel e sforzo d'obedeir et obedescha fo el baign, e schi prest tg'el puo bitar giu igl gioef, e igl beta giu, fo el ang meglio: pertge recuperond la sia libertat con igls medems dretgs tg'ella igl era vegnida pigliada ha el raschun de la recuperar, u tg'in n'aveva betg gia de la igl pigliar. Aber igl urden social é in dretg sacro, e tge serva de fundamaiut a tots igls otars dretgs; e pir ne vign el betg de la nateira, el é damai fundo sin conventiuns.

La pli veglia de totas las Societats, e la soleta natirala é quella de la famiglia. E questa sez ne coza betg pli dei, tg'igl basins tg'hon igls Unfans de l'assistienschas d'igl bab per lur conservaziun, e siva turna tot enten l'independenza. E sche continueschen de star unias, sche n'eigl betg ple per nateira, sonder voluntariamantg, e la famiglia n'exista betg ple, tge per conventiun. La famiglia damai é igl emprem model de las societats politicas. Igl Superiur é la figura d'igl Bab, e igl pievel é la figura d'igls unfans, e tots essend naschias eguals e libers, ne daten niguns

lur libertat ad in otar, otar tge per lur utilitat. Tot la differenza é tg'enten la famiglia l'amur d'igl Bab per igls sias unfans igl paya d'igl quitos, e fadeias tg'el ho per els, et enten igl Stand igl plescheir de comandar suplescha a quest'amur, ch'igl Superiur n'ho betg per igl sials pieval.

Ia supponel ossa igls hommans rivos a tal pointg nua tg'igls obstaculs, che fon tord a lur conservatiun ent'igl Stand de nateira supereschen con lur resistienschas las forzas, tge mintga individuo puo haveir, e duvrar per se mantigneir enten quel Stand. Aloura quel stand primitif ne puo betg ple subsister, e la generaziun humana perires, sch'ella ne midas betg maniera dad'eassar. Sco igls homens aber ne puon betg euschendrar novas forzas, sonder mo unir, e deregiar quellas tg'existan, sche non igl nign otar metal per se conservar tge de formar in'agregatiun, ina somma de forzas tge possa superar la resistienschas, e de las mettar en ovra con in solet movibel, e de las far operar de conceart ensemen.

Questa soma e rinnada de forzas ne puo vegnir tge d'igl concurs de ples, tge se uneschen. Aber la forza, e la libertat de mintgin, essend questas igls emprems instruments de la sia conservaziun, cho puo el las inpigniar, sainza se far entiert, e negligiar igl quito e la tgüra, tg'el é obliia a sesez? Se trata damai de catar ina forma d'associaziun, tge deffenda, e protegia con tot la forza cumegna la persogna, e igls baigns de mintga associiau, e tras la quala mintgin s'unend a tots, n'obedescha tge a sesez, e resta libar sco avant. Quegl nus mossa igl contract social.

Quegl é dont mintgin, mintga associia tot sesez con tots igls sias dretgs a la societad, agl cumegn, sainza niguna reserva, sch'é la condiziun egala per tots; secundo se dont a tots ne se dat a nign, e partge n'iglie betg in associia sin igl qual in n'aquista betg igls medems dretgs, igls medems dretgs, igls quals el igl accorda sin sesez, sche gudogna el igl equivalent de tot quegl tg'el piarda, e ple forza de conservar quegl tg'el ho. Ascheia igl patg social puo gnire difina: *In patg, nua tge mintgin de nus meta en cumegn la sia persogna, e tot la sia pussanza sot la suprema directiun de la voluntat generala; e nus retschevegn en corp mintga membar sco part indivisibla de tot.* Enten quel moment quest act d'associaziun, forma, en stagl de la persogna particulara, de mintga contractant, in corp moral, e collectif componia de tants members sco la rimuada ha vuschs, qual corp retscheiva da quel medem act la sia veta, e la sia voluntat. Questa persogna publica, tg'ho se formo tras l'uniun de totas las otras, vign nomnada *Republica*, u *Corp-politic*. Igl qual vign numno *Stand*, cür tg'el é passif, *Suvrain*, cur tg'el é actif. *Pusonxa*, cur tg'el vign comparo con igls sias sumgliants. Riguard igls associai prende el

collectivamantg igl nom de *Pievel*, e se nomnan *Vaschigns*, sco particepsvals de l'autoritat superiura, e *Sugiets*, sco sottames a la voluntat d'igl *Stand*.

In veze tras questa forma, tge igl act d'associaziun contigna ina obligaziun reiproca d'igl public con igls particulars, et tge mintga individuo se tgata obliio en duas manieras; sco membar d'igl Suvrain cunter igls particulars, e l'otra sco membar d'igl Stand cunter igl Suvrain. Dalunga tge la multitude de individuus ho se uniu en corp, ne puo in bucca offendar in d'igls members senza attacar igl corp, et ang mang attacar igl corp sainza tg'igls membars ne vignan a se resenteir. Igl Suvrain, n'essend el formo tge da particulars, n'ho, ni ne puo haver interes contrari agl lur baign; aber iglie betg aschia d'igls particulars, sco Sugiets d'igl Suvrain, partge mintga individuo puo haveir ina voluntat particulara contraria, u differenta de la voluntat generala, tg'el ho sco vaschign. Igl sias entares particular igl puo plidar tot differentamantg, tg'igl entares cumegn.

L'emprema, e la pli importanta consequenza d'igls prencepis, tge nus vaign tschanto si sura, é tge la voluntat generala puo soleta derigier las forzas d'igl Stand suainter igl fegn de la sia instituziun, tg'él igl baign public. In sto deir per consequenza, tge la Suvrainitat, n'essend nuot otar tge igl exercenzi de la voluntat generala, ne puo betg s'alienar, se dar ad in otar; e ch'igl Suvrain, tge n'él tge in eassar collectif, ne puo betg vegnir represento, tge de sesez; la pussonza puo in baign confereir in otar, aber betg la voluntat.

Per la medema raschun tge la voluntat é inaliabla é ella indivisibla: partge, u tge la voluntat é generala, u tge ella ne betg; ella é quella d'igl corp d'igl pievel u soletamantg d'ina part. Ent igl enprem cas questa voluntat generala, declarada é in act de Suvrainitat, e fo lescha; ent igl second n'él ella tge ina voluntat particulara, u in act de Magistratura et é tot agl ple in decret.

Ei suonda da quegl tg'él detg entocan ossa, tge la voluntat generala é adegna giista, et inclinescha adegna per igl baign public; aber ei ne suonda betg londer ora, tge las deliberatiuns d'igl pievel vegian adegna la medema rectitud. In vot adegna igl sias baign, aber in n'igl veza, ni encanoscha betg adegna. In ne corrompa mai betg igl pievel, aber in igl angonna savens. Ei fus senza dubitonza ple d'enconaschienscha enten ensacons particulars, tge pudesen gnir elegius, per discernir igl fatg, e tge fis defecil d'igls enganar, aber fus facil d'igls coromper, ed é fitg rar, tg'els ne seian betg. Cur tge ensacons vegnien eligias per discernir, e resolver d'in fatg, sche n'eigl betg per deir e declarar igl sias sentiment particular, sonder per declarar quel digl Stand, la voluntat de la naziun, tg'els en elegias.

Quests eligias, agls quals vign confido l' autoritat suvraina en baign savens in po dispots, tge sainza usurpar precisamantg l' autoritat suvraina confidada ad els, ne monchan betg d' oprimer en part igls Vaschigns, e datan igl malventireval exaimpel, e pir mengia suando, de violar senza scrupel, e senza tema igls dretgs e la libertat d' igls particulars. Els aman ordinariamantg igls daners, et en perquegl olmas venalas, e cur ch' in vol angal gudagnear, sche gudognin adegna ple vendend quegl tg' é igl pli respectabel, tge d' eassar galanthomm, els se vendan agl enpreme tge igls vot comprar, tge anporta ad els tge seia l' in oder l' otar, mo tg' els survignan daners. Aber schets vus, in puo meter pli bglears, agls quals in confeida igl fatg. Concedo, aber tots vegnien ad haver las medemas inclinaziuns, las medemas passiuns. Tots enten las medemas circonstanzas vegnien a far la medema tgosa; tots vegnien a deir, tg' els ne seian betg enterasos, e vegnien ad eassar enganatur; tots vegnien a plidar d' igl baign public, e ne partratgan tge per sasez; tots vegnien a se gloriar de la gústeia, et seron ingüsts; els n' en ambitius tge per las ritgezazas, els n' on tge la passion per igls danners. Iglie sainza dubitonza ple d' enconaschienscha enten igls eligias oder deputos, e ple varte ainten igl pieval. In puo sclareir, instrueir quel tge s' angona, aber cho retigneir quel tge se venda. In autur attribuescha la perdita de la Libertat de Florenza, a quegl, tge igl pieval ne giuditgiva betg en corp unia, sco a Roma, igl taimp de la Republica, igls crims, igls fallamaints de *Lesmaest*, igliera per quegl destinos diesch Darschedars, aber *pacs*, dei el, *corrompin con pac*.

Sch' igl Stand na n' é ch' ina persogna morala, e tge la sia veta ne consista tge ainten l' uniun d' igls sias members, e sch' igl pli important d' igls sias quitos é quel de la sia conservatiun, sche sto el veir ina forza generala e compulsiva per mover e disponer mintga part en la maniera la pli convegnevla agl tot. Sco la nateira dat a mintga homm ina forza absoluta sur tots igls sias members, dat igl patg social agl corp politic ina forza absoluta sur tots igls sias, et é questa medema forza, guvernada de la voluntat generala, tge porta igl nom de Suvrainitat. Dasper la parsogna public sto in considerar las persognas privatas, tge la componan, e che la veta e la libertat en naturalmantg independentas dad' ella. In sto pia baign distinguer igls dretgs respectifs d' igl Vaschign, e d' igl Suvrain, e las obligaziuns tge hon de satisfar igls enprems en qualitat de Sugiets, e igls dretgs natirals d' igls quals els duessen guder en qualitat d' homm.

Tot igl survetsch, ch' in vaschign puo render agl Stand, é el ubliia, dalunga tge igl Suvrain igl domonda; aber igl Suvrain de sia vart ne puo dumandar nigna tgosa, inutile agl Cumegn, d' igls sias sugiets; el ne puo niang voleir: partge sot la lescha de la raschun ne vinn nuot fatg senza

causa, sco ear betg ainten la lescha de la nateira. Igl contract, tge nus ublieschen aint igl Corp social, ne nus ublieschen, tge partge els en vin-cendevels, e lur nateira é tala, ch'in ne puo betg, satisfeschond quels, luvrar per otars senza luvrar ear per sesez.

La voluntat generala per eassar veramentg tala, sto eassar tont ent'igl siu object sco enten la sia essentia, ella dues vegnir de tots per s'applicar a tots, et ella pearda la sia rectitud natirala cur tg'ella ha per meira in object individual e determino. En effect dalunga tge vign trato de dretgs particulars sin in pontg tge n'é betg sto reglo tras ina conventiun generala, e precedenta vign igl affar duspitabel; iglie in proces, nua tge igls particulars interesos en ina de las parts, e igl public l'otra, aber nua tg'in ne veza ni la lescha, ch'in dues suondar, ni igl darschedar, tge dues giuditgiar. In ne puo alaura betg raportar ad in'expressa decisiun de la voluntat generala, tge ne puo eassar tge la conclusiun de legna de las parts, e per consequenza n'é per l'otra tge ina voluntat particulara, sugietta agl errur et ingüstia.

Igl patg social stabilescha denter igls vaschigns ina tala egalitad, che s'obligeschan tots sot las medemas conditiuns, e duessen ear tots goder igls medems privilegis. Aschia per la natira d'igl patg, mintg'act de suvraintat, vi deir tot act autentic de la voluntat generala ubliescha, u favorisescha egualmantg tots igls Vaschigns, en maniera tge igl Suvrain encanoscha mo igl Corp de la natiun e ne distingua nigns de quels tge la componan.

Tras igl patg social ha in do l'existientscha, e la veta agl corp politic, se trata ossa d'igl dar igl muvemaint, e la voluntat tras la legislaziun; partge per igl act premitif, con igl qual quest corp se forma, e s'unescha, ne determinescha ang nuot de quegl, tg'el dues far per se conservar.

Tota gistia vign de Dieu, el solet é la funtagna; aber sche nus la savessan retscheiver immediatamentg d'ilgs ses mangs, sche vessen nus betg basins ni de guvernamaint, ni de leschas. Iglie sainza dubitanza ina güstia universal, tge dariva de la raschun soleta; aber per vegnir ad-messa questa güstia denter nus sto ella eassar reciproca. Sch'in considerescha humanamentg las tgosas, sche senza reglamaint natiral en las leschas de la güstia vanas denter igls homens; ellas ne fon tge igl bagn da quels de nigna valeta, e igl mal d'igls güsts, cur tge quests las observan con tots, e nign las observa con els. Ei sto pia eassar conventions per unir igls dretgs con las obligaziuns, e remanar la güstia tier igl sias object.

Tge eigl damai ina lescha d'igl Stand? Ia va schon detg tge na seia betg voluntat generala sin in object particular. Aber cur tge igl

pieval statuescha sin tot igl pieval, e ne considerescha che sesez, e sche se forma alloura in rapport, sch'eigl d'igl object entier sot in desseign, agl object entier sot in otar desseign, sainza nigra devisiun d'igl tot. Alura la materia sur la quala in statuescha, é generala, sco la voluntat tge statuescha. Quest act nomna ja ina lescha. Cur che jeu dei tge igl object de la lescha é adegna general, entali jeu, tge la lescha considerescha igls sugiets en corp, e las actiuns sco abstractas, e mai in homm, sco individu, ni ina actiun particulara.

Con questa idea n' é betg de basins de dumandar, a tgi tg' appartegna de far leschas, essend ch'ellas en acts de la voluntat generala; ni sche igl Prenza e Superiur a las leschas, essend tge el é membar d'igl Stand; ni sche la lescha puo eassar ingista essend tge nign n' é malgist cunter sesez; ni cho in é liber e sottomes a las leschas, essend tg'ellas n'en tge registers de nossa voluntat.

Las leschas en easez en veramantg las condiziuns de l'associatiun civila. Igl pievel sottomes a las leschas dues eassar igl autur, igl n'appartegn, igl ne tocca tge a quels tge se associeschen, de regular las condiziuns de la societat. Aber cho vegnagl a las reglar? Cho vign ina multitud tschoca, tge baign savens ne so betg tge tg'ella vol, pertge ella encanoscha raramantg quegl tge igl é bglion, ad exequir de sesez in' intraprisa schi gronda, schi difficil sco iglie in systema de legislation? De sesez igl pieval vol adegna igl baign, aber el n'igl encanoscha betg adegna de sesez. La voluntat generala é adegna retli, aber igl giudeza tge la magna n' é betg adegna baign instruia, igls particulars vezen igl baign tg'els rufidan, igl public vot igl baign tg'el ne vei betg. In sto ubliar quels de conformar lur voluntat con la raschun, e quest d'encanoschar quegl tg'el vol.

Per scuvrir las megldras reglas de la societat, tge convegnian a las naziuns, stues eassar ina inteligienschas superiura, tge veses tot las passions d'igls hommans, e tge ne fis sottopast a nignas, tge n'aves nign raport con nossa nateira, et tge l'enconasches perfetgamantg, che sia ventira fus independenta de nus, e tge les auncalura s'occupar de la nossa, finalmantg monglassen eassar Dias per dar lescha agls hommans.

Igl Legislatur é en tots regards in homm extraordinari enten igl Stand. Quest é ina function particulara, e superiura, tge n'ho navot cumegn con igl guvernaint, con la pussonza humana; partge sche quel tge comonda agls hommans ne dues betg comandar a las leschas, ni ear betg quel tge comonda a las leschas, dues comandar agls hommans, schiglioc las sias leschas ministers de las sias passions, ne faschesan baign savens nuot otar tge continuar las sias ingistias. Quel tge compona las leschas n'ho, u ne

dues haveir nigns dretgs legislatifs, e igl pievel sez ne puo, aung sch'el less, se privar de quels dretgs incomunicabels, partge suainter igl patg social, e fundamental n'è tge la voluntat generala tge puo obliar igls particulars, e in ne puo mai se sierar, tge ina voluntat particulara segi conforma la voluntat generala, tge siva de l'aveir sottomessa agl mehren liber et approbaziun d'igl pievel.

In'otra difficultat. Igl perderts, tge votan plidar agl cumegn en lur lungatg enstagl en lungatg d'igl pieval, ne puon betg se far enclair; e iglie melli ideas tge in ne puo betg explitgiar ent igl lungatg d'igl pieval.

In'otra observaziun d'igl Legislatur. In Architect avant tge altar se in grond Edifezi observa, et examinescha igl fundamaint per veir sch'el puo sustignair igl pasant, aschia in perdert institutur u'entscheiva betg per componar e formar bunas leschas en sesez, aber el examinescha avant, sche igl pievel, agl qual el las destinescha, é disponia de las ratschevar, sche igl convegnian.

In sto far atenziun a quegl tge nescha tant de la situaziun locala, sco d'igl caracter d'igls habitants; sin quegl sto in dar a mintga pievel in systema particular d'institutium, tge seia igl megliar, forma betg en sesez, sonder per igl Stand agl qual el é destino. Quegl tge fo la constitutium d'in Stand veramantg solid e direvla é cur tge las convegnieschas en talmantg observadas, tge cur tge quegl tg'è de la nateira d'igl lü, e d'igl caracter d'igls habitants se concordan adegna con las leschas sin igls medems pontgs, e desseigns, e tge las leschas ne fetschan, per deir uscheia, otar tge sierar, accompagnear, e megliorar quegl. Aber sche igl Legislatur falla ent igl sias object, prenda in precepta different de quel tge nescha de la nateira de las tgosas, tge l'in incluescha ad ina tgosas, e l'oter ad in'otra, sche vegnien las leschas a se indebolir insensibilmentg, igl stand inquiet e trublo, la constitutium se midar en pir, et quegl tot entocan igl Stand ne se destruescha, oder ne meida betg, e tge l'invincibla nateira hagi repriu igl siu imperi.

Nus ne pliden betg ni de la lescha de la nateira, ni d'igls Dretgs de las natiuns, sonder mo d'igl Stand, la quala ha diversas relatiuns de considerar. Primo l'actiun d'igl corp entier operend sin sesez, vol deir igl rapport de tot a tot, u d'igl Suvrain agl Stand. Las leschas, tge reglan quest rapport portan igl nom de leschas politicas, e se nomnan ear leschas fundamentalas, e betg sainza raschun, sche questas leschas cu perdertas. La seconda relatiun é quella d'igls members denter els, oder con igl corp entiar, e quest rapport dues eassar riguard igl εμπrem schi pitschen, e riguard igl second schi grond sco iglie possebal, en maniera tge mintga vaschign seia en ina perfetga independenza de tots igls otars, et en ina

gronda dependenza d'igl Stand; da quest rapport darivan las leschas civilas. In puo considerar ina tearza schort de relaziun denter igl homm e la lescha, vol deir, quella della desobedienscha, a la pagna, e questa ho do occasiun de stabileir las leschas criminalas, tge en fundamaint n'en betg tant ina specia particulara de lescha tge l'ordinatiun de totas las otras. A questas treis sorts de leschas s'unescha la quarta, la ple enportanta de totas, stampada aint igl cor d'igls vaeschigns; tge fa la veritabla constitution d'igl Stand; ja pladel d'igls deportaments, de las isangsas, e surtot de l'opiniun. Nus lein aber tratar mo de las Leschas politicas.

Tge tge vot deir in Guvernamaint. Mintga actiun libra ho duas tgosas, tge concoran a la produr; l'egna morala, vot deir la voluntat, tge determinescha igl act, l'otra physica, vot deir la pussangsa tg'igl executescha. Cur tge ja caminel, sto premiamentg eassar tge ia veglia eir; secondo, tge igls mias peis am portan. Tge in paralitic veglia corar, tge in hom spert ne veglia betg, sche restagl domadus en lur platz. Igl Corp politic ho igls medems mobils; in distigua en medema veisa la forza e la voluntat; questa son igl nom de *pussanza legislativa*; l'otra sot igl nom de *pussanza executiva*. Ei ven, ner dues vegnir fatg nuot, senza igl lur concurs.

Nus ven viu tge la pussanza legislativa appartigna agl pievel, e ne puo appartignair tge ad el. Iglie facil de veir igl contrari, tras igls prencepas stabilias schon avant, tge la pussanza executiva ne puo betg appartignair a la generalitat sco legislatrice, u suvraina, partge questa pussanza executrice ne consista tge en acts particulars, tge ne puon betg eassar d'igl prencepa danonder dareiva la lescha, per consequenza ear betg d'igl Suvrain, partge tots igls sias acts ne puon eassar otar tge leschas.

Iglie pia necessari in agent a la forza publica, igl qual la reunescha e meta en ovra suainter la direction de la voluntat generala, tge serva a la communicatiun d'igl Stand, e d'igl Suvrain, tge fetscha en tscherta maniera enten la persogna publica quegl tge fo aint igl homm l'uniun de l'orma e igl corp. Quegl é la raschun d'igl Guvernamaint ent igl Stand, confundiu senza raschun con igl Suvrain, d'igl qual el é mo igl Minister.

Tge eigl damai in Guvernamaint? In Corp intermedio stabiliu denter igs sugets e igl Suvrain per lur vincendevla correspondenza, cargea de l'executiun de las leschas, e d'igl mantignamaint de la libertat tant civila tge politica.

Igls members da quest Corp vegnian nomnos *Magistrats* u *Retgs*, vot deir *Guvernateurs*, e igl Corp entier *Prenxe* (cho tier nus vignan igls members da quel corp numnos *Giros*, *Mastrals*, u *Landfogts*, e igl corp entier *Obrigheit* oder *Criminal* suainter la functiun ch'els exerzen. Quest

Iur offeza pia n' é nuot otar tge ina Comissiun, in survetsch ent igl qual, sco sempels Officials d'igl Suvrain, exercen els en siu nom l' autoritat ch' el igls ha confido, la quala el puo limitar, modificar e reprendre cur tg' igl plai, partge el igls veva mo fats igls depositaris, e la alienatiun, igl se privar d' in tal dretg é incompetibel con la nateira d' igl corp social o contrari agl fegn de l' associatiun.

Ia nomnel damai *Gubernamaint*, u *Suprema Administratiun* igl exercezi legitim de la pussanza executiva, e *Prenxe*, u *Magistrat* la persogna u igl corp cargau de questa administratiun. Igl Gubernamaint retscheva igls comends d'igl Suvrain, e igls dat agl pieval. Mintgin dues far la sia function, schiglio igl tot é distrut. Sche igl Suvrain vol governar, u sche igl Magistrat vol dar leschas, u sch' igls Sugiets rufidan d' obedeir, sche suonda igl desurden a la regla, la forza, e la voluntat n' opereschan betg ple de concert, igl Stand se desfa, croda enten igl dispotism, oder ainten l' anarchia.

Igl Gubernamaint é en pitschan quegl tge igl Corp politic, tg' igl rinfermo é en grond. El é ina persogna morala dotata de tshertas facultats, activa sco igl Suvrain, passiva sco igl Stand, ch' in puo formar en otars rapports somigliants, oder schi zond in otra persogna ainten quella, entocan in vign betg tier in tearm indivisibil, vi deir in solet Magistrat suprem. Igl Gubernamaint é damai in noof corp ent igl Stand, distint d' igl pievel e d' igl Suvrain, et intermedio de l' in e l' otar, con questa diferenza essentiala denter quests dus corps, tge igl Stand exista tras sesez, e tge igl Gubernamaint n' exista tge tras igl Suvrain. Aschia la voluntat dominante digl Prenza, u Magistrat n' é, u ne dues eassar tge la voluntat generala, u la lescha, la sia forza n' en é tga la forza publica concentrada enten el.

Nus pudein distinguer treis voluntats essentialmantg differentas enten la persogna digl Magistrat. Premiermantg la voluntat propria d' igl individuo, tge n' inclinescha tge agl sias avantatg particular; secondo la voluntat cummegna d' igls Magistrats (d' igl Obrigkeit) tge se rapporta soletamantg a la voluntat d' igl Prenza (magistrat) tge in puo nomnar la voluntat d' igl Corp, la quala é generala riguard agl Gubernamaint, e particulara riguard agl Stand, d' igl qual igl Gubernamaint fa ina part; terzo la voluntat d' igl pievel, u la voluntat suvraina, la quala é generala tont per riguard agl Stand considero sco igl tot, sco per riguard agl Gubernamaint, considero sco ina part d' igl tot.

Enten ina legislatiun perfetga la voluntat particulara, u individuala dues eassar nuot, la voluntat d' igl Corp signa d' igl Gubernamaint fitg sottamessa, e per consequenza la voluntat generala, u suvraina adegna

dominanta, e la soleta regla de totas las otras. Suainter igl urdan natiral, per igl contrari questas voluntats vegnien pli activas a portiu ch'ellas se restrenschen. Aschia la voluntat generala é adegna la pli fleva, la voluntat d'igl Corp ha igl second rang e la voluntat particulara igl enpreme de tots: en maniera tge ainten igl Governamaint mintga membr é premiermantg *Sesex*, suainter Magistrat e pir siva vaschign. Gradation directemantg opposada a quella tge dumonda igl urden social.

Suonda da quegl tge vaign detg, tge pi pocs tge iglien igls membrs d'igl Governamaint, e pli actif tg'el é, partge la voluntat particulara, e la voluntat d'igl Corp s'uneschan pli facilmentg, e tge pli nombrs tg'el é igl Governamaint e manc tg'el ho d'activitat, partge la voluntat d'in corp e l'otar s'uneschan pli dificilmentg. E las consultatiuns enten igls affars vign ear pli lainta a proportiun tge iglien pli bglears quels tge hon de consultar. Ia plaidel aber cho mo de la forza relativa d'igl Governamaint, e betg de la sia rectitud; partge per igl contrari, ple tge igl Magistrat e nombrs se proxima a proporziun la voluntat d'igl Corp a la voluntat generala, e per consequenza a proporziun ple de rectitud.

Nus vaign via tge puo eassar differentas spezias, oder forma de Governamaint tras igl differend diember d'igls membrs tge igl componan, nus lein observar ossa, co vign fatga questa differenza ner divisiun. Igl Suvrain puo premiermantg confidar igl depo d'igl Governamaint a tot igl pieval, u a la pli gronda part d'igl pieval, en maniera tge seian ple vaschigns magistrats tge sempels, particulars vaschigns. A questa forma de Governamaint vign do igl nom de *Democratia*. Oder el puo restrenschar igl Governamaint enten maun d'in pitschan domber, en maniera tge seian pi bglears igls sempels vaschigns tge quels d'igl Magistrat, e questa forma porta igl nom d'*Aristocratia*. A la fin el puo restrenscher tot igl Governamaint en maun d'in solet, d'igl qual tots igls otars retscheivan lur autoritat. Questa tearza forma se nomna *Monarchia* u Governamaint real. In puo observar tge totas questas formas, con zond las duas enpremas, en susceptiblas de ple, u de manc, et hon ear ina gronda latitud; partge la Democratia puo comprender tot igl pievel, u se restrenscher entocan la meazadat. L'Aristocratia puo se restrenscher de la meazadat d'igl pievel entocan in fitg pitschan domber indetermino. La Monarchia sez é susceptibla de qualtege partiziun. Sparta ha giu stateivlamantg dus Retg tras sia constituziun; et aint igl Impero roman en stai entochan óatg Emperadurs en medem taimp sainza ch'igl imperi seia dividiu.

In ha de tot taimp duspito quala tge seia la megldra furma de Governamaint, sainza considerar tge mintgina dad ellas é la megldra en tscheartas occasiuns, e la pira en otras. Nus lein far mo ina reflexion

sin la Democratia, la quala é oder dues eassar la nossa, senza sinteressar de las otras tge nus ne von aint nuot.

Ei someglia ch'in ne pudes betg veir ina meglra forma de constitutiun, tge quella nua tge la pussonza executiva é unida con la legislativa: aber güst quegl renda quel Governamaint insufficient en tscherta veisa, partge las tgosas tge duessen eassar distingueidas n'en betg, e ch'essend igl Prenza, e igl Suvrain mo la medema persogna, ne formant per deir aschia, tge in Governamaint sainza Governamaint.

Iglie betg bglion, tge quel tge fa las leschas, las executescha, ni tge igl corp d'igl pievel reteira la sia attention de desseigns generals per tals dar ad objects particulars. Iglie nuot pli periculus tge l'influenza d'igls privats entaress enten igls affars publics. In pievel tge ne surdovres mai betg igl Governamaint, ne surdovres ear mai betg l'indendenza; in pievel tge guarnes adegna baign, n'aves betg bosins de vegnir guarno. Prendent igl tearm en vigur, iglie mai sto, e ne vegn mai ad exister ina veritabla Democratia. Iglie contrari agl urden natiral, tge la gronda part region, e igls pocs vegnien rogiar; igl pieval ne puo betg star adegna rimno ensemen per s'applicar agls affars publics, e ne puo ear betg stabilir comischuns per quegl sainza tge la furma de Governamaint ne se mida. In autur fitg retschenta la varte per prencepa fundamental de la Democratia. In auter betg manc renumnau dei: Sche fis in pieval de Dias, sche vegnissagl quels a se governar democraticamantg. In Governamaint schi perfetg, ne convign betg agls homens.

Igls hommans on bglear duspito quala seia la meglra furma de Governamaint, mintgin giuditgescha a sia fantascheia. Igls sugiets prefereschan la tranquillat publica, igls vaschigns la libertat d'igls particulars; l'in preferescha la siarezza de las possessiuns, e l'otar quella de las persognas; l'in vot tge igl meglar governamaint seia igl pli rigurus, e l'otar igl pli mieval; l'in vot ch'in strofegia igls crims, e l'otar tge in igls prevegna; l'in affa bglion d'eassar tumiu d'igls confinants, e l'otar d'eassar ignoro; l'in é containt cur tge igl daner cora, e l'otar cur tge igl pievel ha pangn. Sch'in vegnis ear paregna sin quests pontgs, fus in aung bucca gliungsch. Ia aber dumond: qual é igl fegn de l'association? Iglie la conservatiun, e la prosperitat d'igls sias members. Et quala é l'enzena la pli süra tge els se conservan, e prospareschan? Iglie igl lur domber e lur populatiun, igl Governamaint pia nua tge igl pievel se multiplichescha igl ple e igl meglar.

Sco la voluntat particulara lavura adegna cunter la voluntat generala, aschia igl Governamaint fo in sforz continuo cunter la Suvrainitat. Ple tge quest sforz se augmenta, e ple tge la constitutiun de deranscha, e sco

n'iglie betg cho otra voluntat d'in Corp tge resista a quella d'igl Prenza e fetscha equilibrio cou ella, sche reivagl baot odar tard, tge igl Prenza a la fegu squitscha sot il Suvrain, e rompa igl tractat social. Quest é igl veza incorporo, e inevitabel aint igl corp politic, tge enquir adegna schon de la sia naschienscha la sia destructiun, medemamaintg sco la vegladetna e la mort destrueschen a la fegu igl corp human. Igl Guvernamaint degenerescha ordinariemantg en duas veisas, u tge el se restranscha, u tg'el se disfa. El se restrenscha cur tg'el passa d'igl grond dombar tier igl pitschan; vot deir de la democratia a l'aristocratia, u de l'aristocratia a la monarchia. Questa é la sia inclinatiun natirala. Sch'el gies d'igl pitschan dombar agl grond, pudes in deir tg'el lascha siva, aber quegl devainta mai; partge quest in enzena tg'igl manca las forzas et a la fegu el ne fis betg ple.

Igl cas de se disfar igl Stand puo arrivar en duas veisas. Premieramantg cur tge igl Prenza n'administrescha betg ple igl Stand suaintar las leschas, e tg'el usurpescha l'autoritat suvraina. (F'igieit observation, sche quest ne pudes betg eassar igl cas de cumegnas tearras con la Valtelina.) Alura ven fatg ina midada rimarcabla; partge iglie betg igl Guvernamaint tge se restrenscha, sonder igl Staud. Ia vi deir tge igl grond Stand se disfo, e se forma in otar enten quel, componiu soletamantg d'igls members d'igl Guvernamaint, tge n' é nuot otar per igl restant d'igl pievel tge igl siu Patrun, e igl sias Tiran, en maniera tge ainten igl moment tge igl Guvernamaint usurpescha la Suvrainitat, igl patg social é rot, e tots igls sempel vaschigns turnan con dretg enten lur libertat natirala, et en sforzos, aber betg ubliios d'obedeir.

Igl medem cas arriva cur tge igls members d'igl Guvernamaint usurpeschan seperatemantg l'autoritat, e pussounza ch'els ne duessen exerzar betg otar tge en Corp; e quegl né betg manc surpasa las leschas, e causescha aung in pli grond desurden. (Scheit vus sche quest n' é betg igl cas, nua tge tgata presentamentg igl Prais.) Lura ha in per deir uscheia, tons prencas sco persognas de Magistrat e igl Stand bucca meins dividiu ch'igl Guvernamaint, pirescha u mida furma.

Cur tge igl Stand se disfa, igl abus d'igl Guvernamaint qual che puo ear mai eassar, prenda igl cumegn nom d'*Anarchia*. Distinguend tge la democratia degenerescha en *Ochlocratia*, e la monarchia en *Tyrania*.

Tala é l'inclinatiun natirala, e inevitabla d'igls Guvernamaints igl pli baign constituias. Sche Sparta e Roma en peria, qual Stand puo sperar de cuzar adegna? Igl Corp politic entscheiva, schi baign sco igl Corp moral, a mureir schon de sia naschienscha, e porta en sesez la caussa de la sia destructiun. Aber in e l'otar puon haveir ina constitutiun ple u

manc propra per igl conservar ple oder manc dei. La constitutiun d'igl hom é in ovra de la nateira, e quella d'igl Stand é l'ovra d'igl Art. Igl ne dependa betg d'igls homans de prolongar la lur veta, ei dependa aber dad els de prolongar quella d'igl Stand schi gliungsch sco iglie possibil, dont ad el megldra constitutiun tg'el possa haveir. Igl pli baign constitua ven a venscher, aber pli tard tge in otar, sche negin accident impróvis n'igl fo betg perir avant igl taimp.

Igl prencepa de la veta politica é ainten l'autoritat suvraine. La pussonza legislativa é igl cor d'igl Stand, e la pussonza executiva é igl tscharvi, tge dat igl movimaint a totas parts. Igl tscharvi puo crudar en paralyisa, e igl individuo anc veiver. In hom resta inbecil e veiva, aber schi gleiti tge igl cor ha calo de far sias functions, igl animal é mort. Iglie betg tras las leschas tge igl Stand subsista, sonder tras la pussonza legislativa.

Nus ven ossa viu cho igl Stand nescha, cho el viva, declinescha e mora finalmentg, je mi contentel da quegl senza voler enquerir d'igl prescrivar igls remedias ch'el dues duvrar enten la sia declinatiun per prolongar la sia existienscha, partge tals metals en betg proportionos a la mia deboleza. Ia ne vi ear nuot deir de las electiuns d'igls officials, ni de l'obligatiun de quels, partge questa fus ina materia fitg vasta, e ne se schas betg restrenscher en pacs figls, sco ja va fixo quest codeschet. Nus lein vegnir a scrivar igl Startet de Surses igl qual é sto igl mias desseign principal, nus lein mo metar avant quel in Arbor Genealogic, tge puo eassar nizeval d'ancanoscher igls grads de parantela, beinsavens necessari enten igl Dretg.

*Explication de la Tavla genealogica, ner seia de consanguinitat,
oder parentela.*

Dumonda. Tge igl consanguinitat, u parentela?

Resposta. Iglie in liom de persognas las qualas derivan ina de l'otra, oder domaduas de la medema tras carnala generaziun. Sa dei ina de l'otra sco igl fegl d'igl bab, oder domaduas de la medema, sco igls fardagliungs d'igl medem bab.

D. Cho vign distenguida la consanguinitat oder parentela?

R. Per lengias e gradus. Lengia é ina continuaziun de diferentas persognas, tge descendan ina suenter l'otra d'igl medem Tschep, ner prencepa. Igl grad é la maseira de la distanza d'ina persogna de l'otra enten la scala de parentela.

D. Da contas sorts lengias eigl?

R. De duas sorts, directa, e indirecta, quest vign ear numnada colateralala. La lengia directa é ina successiun de persognas, las qualas derivan ina de lotra. Sch'ella va d'igls affons agls geniturs, sche vign ella nomnada directa tge ascenda; va ella aber d'igls geniturs agls successurs, sche vign ella nomnada directa descendenta. La lengia indirecta é quella, tge contign persognas tge dirivan d'igl medem Tschep, aber betg ina de l'otra, sco per exempel frar e sora, cusregn, e cusregua.

D. De cantas sorts é la lengia indirecta?

R. De duas sorts, eguala et ineguala. Indirecta eguala é quella nua tge igls grads de la parentela de las persognas tge in dumonda siva én enten medema distanza d'igl Tschep. Sco par exempel dus frars en mo in grad distand d'igl Tschep, igls cusregns dus grads. Lengia indirecta ineguala é quella siva la quala las persognas én en diferenta distanza digl lur Tschep, che las unescha, verbi grazia, barba e neaf. Igl barba é mo in grad digl Tschep, tg'igls unescha, e igl neaf é dus.

D. Cantas en las reglas de quintar igls grads?

R. Enten la lengia recta én de quintar tants grads sco iglien persognas davend digl Tschep igl qual ne vign betg dumbro. v. g. bab, fegl, beadi, fegl de beadi en quater persognas e fan angal treis grads, aschia igl fegl con igl bab en duas persognas e fan angal in grad, igl beadi dus, igl fegl de beadi treis. Sco igl grad é ina distanza d'ina persogna a l'otra, sche ne puo l'enprema persogna de la genealogia far nign grad; partge ella n'ho nigra distanza de sesez, ni de nign otra superiura, schiglioc ne fis ella betg l'enprema. Secondo enten la lengia indirecta eguala en duas persognas tants grads ina da l'otra sco iglien domaduas d'igl lur Tschep, v. g. frar e sora en in solet grad in de l'otar, partge iglien domadus engal in grad navend d'igl Tschep, tg'igls unescha, tg'é lur bab. Igls cusregns en dus grads denter els, partge els en dus dagliungsch digl Tschep tg'igls unescha, tg'é igl lur Tat. Terzo enten la lengia indirecta inegula las persognas en tants grads de gliungsch trangter ellas, sco la pli degliungsch e davent d'igl Tschep. La raschun é: partge ellas n'hon nigra parantela trangter ellas tge per raschun d'igl Tschep nua tg'ellas hon se separo, e ne puon betg se unir pli detier, tge sco ella é la persogna igl pli de gliungsch, pertge ston turnar enavos tier igl Tschep tge las unescha. Pia sche ina persogna é treis grads navend d'igl Tschep, e l'otra tschiunc, sch'en ellas enten igl tschiunc grad denter ellas.

